

שבת טיש

ספורים ואגדות • פנינים ופרפראות • מדות והליכות

מתוך הספר "שבת טיש"
כרך שישי בסדרה בע"ה

פנינים

את ספיח קצירך (כה, ה) - סופי תבואת ח"ה, שהוא השם הקדוש חת"ך המסביל לפרנסה כידוע, שיוצא משופי תבואות "פוחת את"ידך", והוא בגימטריא "כני חיי מזוני ריוח". כי השומר שמוטה בהלכתה, זוכה לפרנסה בתרומה, כמו שנאמר בפרשה וצוית את ברכתך... וכן מרמז בפסוק "אב"ן שלמה" יהיה לך, אבן שלמה בגימטריא חת"ך, כי הנושא ונותן במקומה ומדוהו שקולות זוכה לפרנסה. (פני יוסף)

הפסוק מספר תכ"ח מ'בראשית' הוא הפסוק "ואקחה פת לחם", לרמז לשם חת"ך שהוא שם הפרנסה, וכן בספר שמות מתחלתו ועד פרשת הקן יש תכ"ח פסוקים, ובספר במדבר יש תכ"ח פסוקים מתחלתו ועד הפסוק "שני העם ולקטו וגו'" שנאמר פון ולא הצטרכו בני ישראל לטרוח במדבר אלא קבלו את מזונם מן השמים, ובספר דברים תכ"ח פסוקים מתחלתו עד הפסוק "כי לא יהיה בך אביון, כי בך יברך ה'". וגם בספר תהלים תכ"ח פסוקים מתחלתו עד הפסוק "מה רב טובך אשר צפנת ליראדך". ויש חת"ך תבואת התורה מבראשית ועד "והנה טוב מאד", וכן למפרע מסוף התורה יש חת"ך תבואת עד "תמיד ואנרד לאיש ויבנה לבו בדרך ה', שאז מותר להתהלך בגאות לעבודת ה' (הם ה'אין בחדס כמו ירדת הקן ללא טרח מצדך). (מטעם של אברהם)

וקראתם דרוז בארץ (כה, י) - דרוז בגימטריא 410 כמנין קדוש, שאין לאדם דרוז וחפש אלא בדרך התורה הקדושה ולא בפריקת שלטת חלילה, וכן כמנין צאות לרמז לשנת יובל נטריקון וקבה לבו בדרך ה', שאז מותר להתהלך בגאות לעבודת ה' (הם ה'אין בחדס כמו ירדת הקן ללא טרח מצדך). (מטעם של אברהם)

ואכלתם לחמכם לשבע (כה, יט) - לשבע נטריקון שכן בהאי עקמא ליפא, שכל מטרת החלם והנשמיית בעולם לא נועדה אלא בשביל קיום התורה והמצוות, ואינם שכן לאדם אלא ממששים באמצעי בלבד לסיוע בעבודת ה', ושכן המצוות שמור לעולם הבא. (פני יוסף)

והארץ את תמכר לעצמות (כה, כג) - אין לאדם למכור עצמו לארצות ונשמיית, כי לי הארץ - והאדם בא לעולם לעבוד את ה' (דברי ישראלי)

אזלה תתנו לארץ (כה, כד) - השרש גא"ל מופיע עד כאן בתורה 3 פעמים בלבד, ובפרשת בהר 19 פעמים ובפרשת בחקותי 12 פעמים, יחד כמנין גא"ל, והוא מחלק לשתיים "גא"ל" ובכל התורה מופיע השרש 45 פעמים כמנין גא"ל. (הפלאות מתורתך)

בפרשת בהר יש נ"ו פסוקים, לרמז לחבן הפרשה - שמטה שחלה בשנה ה', וחיובל בשנה ה' (גת ראובן)

נ"ו פסוקים אחיות ז"ל, לחזרות שלא יעלה על דעת האדם כי עלינו שלטת פרנסת פרנסתה, אלא מבטח להי שחוקה"ך ו' ומפרנס אותה בשפע, "וצוית את ברכתי לכם". (חמד שלמה)

אני ה', אם בחקותי תלכו (כו, ב) - פרשת בהר מסתיימת בתבואת "אני ה'", וסמוך לזה נאמר "אם בחקותי תלכו", ללמד אומית אני ה', בשם וצוית וישלם של חקך? כאשר בחקותי תלכו ואת מצוותי תשמרו. (הרמ"ם פאמא)

אם בחקותי תלכו (כו, ג) - במסכת יומא מובא, "כיון שיצאו רב שנותיו של אדם ולא חטא, שוב אינו חוטא", והרי ימי שנותיו בהם שבעים שנה ואם גבולות שמונים שנה, הרי שוב שנותיו הוא מ"א שנה, בגימטריא א"ם, כלומר "א"ם בחקותי תלכו" - אם הלקתם מ"א שנה בחקותי ה' בלא חטא, אזי "זאת מצוותי תשמרו ועשייתם אותם", כלומר גבולות אני שלא תחטאו עוד. (שפת אמת, פרוז)

ידרפו מכם חמשה מאה (כו, ה) - מהו החשבון דוקא חמשה כנגד מאה? מפני שבמסכת חזון מובא, שבני נח קבלו עליהם 30 מצוות, ואם נח למאה נקרים יש זכות של 3,000 מצוות, אבל לכל ברי ישראל יש תרי"ג מצוות ועוד שבע מצוות דרבנן ביחד כמנין פת"ר, ולפי זה לחמשה מישיראל יש זכות של 3,100 מצוות, שכן 620 כפול 5 שנה 3,100, נמצא שלחמשה מישיראל יש 100 מצוות עודפות על מאה נקרים, שהרי ל"ג מישיראל 3,100 מצוות, ולי"ג נקרים רק 3,000, וזכובותן ידרפו מכם חמשה - מאה... (רבי יחיאל מאיר מאוסטרוברג)

ספורים בפרשה

ורגע ושוקד על תלמודו, ואילו הוא מטלטל בדרךים כדי להרויח את מונו, ביום אכלו חרב וקרח בלילה. "דברי" אמר הסוחר באנחה, "לכם בודאי יהיה עולם הבא, ומקום של כבוד בגן עדן. אך מה יהא עמי? האם לפחות עולם הבא יהיה לי, אם עולם הזה אין לי?" נענה הרבי ואמר: "לנו לומדי התורה יהיה עולם הבא מקל וחומר. שהרי מה עולם הזה שאין אנו טורחים עליו - יש לנו; עולם הבא שאנו טורחים עליו, על אחת כמה וכמה שיהיה לנו. אבל לכם לא יהיה עולם הבא גמ"כ מוקל וחומר זה. ומה עולם הזה שאתם עמלים ויגיעים עליו, סופכם שאין לכם עולם הזה; בודאי שעולם הבא, שעליו אין אתם יגיעים כלל, בודאי שלא יהיה לכם..."

שני אחים גאונים היו בירושלים, רבי דב"מאיר קרויזר בעל "הרה"מלך" ורבי זנדל קרויזר בעל "אורי החמה". ידועים היו בהתמדתם ושקידתם בתורה, עד שאמנם היה משתבחת בהם כשעה קם זה נופל", שכן הראשון היה מתמיד עד אישון לילה, והשני כבר היה מושכים אז לקום לתלמודו... וכך דרכם של בני ירושלים, שהיו צנועים בתורתם ולשונו שנונה בפה, היו האחים הגאונים מקנטרים זה את זה בדיחותה, עד שפעם אמר ר' בורל לאחיו: "אין אדם יכול להסתכל באורי החמה" (על משקל דברי הגמרא בחזון על הקיסר שפגש מרבי יהושע בן לוי לראות את הקב"ה, ואמר לו להביט בחמה בתקופת תמוז, ואמר "לא מצניא", ונשא קל וחומר בפניו כי בודאי לא יוכל להביט בפני שכינה)... השיב לו רבי זנדל על-אחר: "ועליו נאמר במקלות אסתר, מקום אשר דברי החמה" וזוהו מגיע - אבל גדול ליהודים..."

וידפו מכם חמשה מאה ומאה מכם רבבה ידרפו (כו, ח) - רש"י מביא מהמדרש שהחשבון אינו מכון, אלא "אינו דומה מעטין העושים את התורה, למרבה העושים את התורה". ומפני למד החפץ חיים על חשיבות התפלה בצבור, כי "בשבב לבית המדרש להתפלל בצבור, מתעלה כל מצוה ומצוה בקדשה יתרה מאד, מה שאין כן בשמחלל ביחיד".

ספר פעם רבי שלום מסטרופקוב, כי אביו רבי יחזקאל שרגא משינובה אמר, כי בתפלת שמונה עשרה של תפלת ערבית שיש חל, יכול האדם לפעל לעצמו כל טוב. ורגיל היה לומר, שהתפלה הפשוטה ביותר משמחלל אדם בצבור, יפה היא וגדולה מהתפלה הנלקבת ביותר שמשמחלל האדם ביחידות; התפלה הפשוטה ביותר בזמנה, גדולה לאין שעור מהתפלה העליונה ביותר שלא בזמנה; האדם הני נכבד, פחות הוא בשעה שהוא מטלטל בדרךים מהיהודי הנחזות ביותר כשהוא נמצא בביתו; ואין לו לאדם להיות להוט אחר התפלה לפני התבה, כי יותר טוב לו לעמוד לפני קונו ולהתבודד לפניו בתפלתו בתמימות.

והקמתי את בריתי אתכם (כו, ט) - רבי ישראל מרז"ן היה מהרר במצות ברית מילה, ורבים מהסידיו היו מכבדים אותו לשמש כסנדק בבית לבנים. בדורו היה צדיק נודע ששמש כמזהל מקוה ואמן, וגם אותו היו רבים מזמינים למול את בנים. פעם התבטא המזהל בפני הרבי מרז"ן, כי משניהם הוא המזהל חביב יותר בפני הקב"ה, שכן עליו נאמר בתורה "המול ימול", ולא נצטוונו על הסנדקאות. נענה הרבי ואמר: "הבה ונבדק, בסיום ברית המילה נותר אני הסנדק עם לך יהודי בחיך, ואתה המזהל נותר עומד עם הערלה בידך..."

אליהם מאתו נשך ותרביח (כו, יו) - האמרי חיים מוויזניץ סלד מאד מנטילת הלואות ברבית, אף באשר הדבר נעשה בהתר עסקא. ורגיל היה לומר בצחות, כי הסבה למה לא יקומו המלוים ברבית בתחית המתים, שהיו כל חיותם היא מכף שהמים והלילות נוקפים ומתחלפים, ובכל יום הם משתקרים מהרבית על כספם. אבל לעתיד לבוא כאשר יללה פיוס יאיר, "והיה אור הלילה כאור החמה", הרי לא יהיו לילות ומפילא לא יגדל כספם אלא צערם, וכדי שלא יצטערו לא יקום אותם הקב"ה לתחיה... ועוד אמר, כי הרי אמרו חז"ל בכתבות שלעתיד לבוא עתידה הארץ להוציא גלוסקאות וכלי מילת, ויהיו כל מזונותיו וצרכיו של האדם מובנים לו. ממילא לא יצטרכו לבקש הלואות, ולמלוים ברבית לא יהיה פמה להתעסק, ולכן לא יקומו בתחית המתים... בקצו תשי"ז, נכנסו אליו פמה ממתפללי השטיבל של חסידי ויזניץ בירושלים, וספרו לו כי הצע להם לרכש מגרש להקים עליו בית הנקסט רחבי ידים, אלא שחסר להם סכום נכר. אמר להם הרבי: "אמש הגיע אלי יהודי פון דער היים, מחסיד ויזניץ עוד בשנים שלפני השואה, והתאונן לפני כי ירד מנכסיו. הלה היה בעבר נגיד ובעל חסד, והיה מלך לרבים הלואות נכבדות בלי לטל פרוטה אחת ברבית. הנכסות לתת לו חמש מאות לירות, ואף שהוא סכום נכבד, וגם חשוב בעיני מאד שתרצשו את המגרש לבית הנקסט בירושלים, אבל יהודי שהיה מלך לאחרים בלי רבית, ועמד בנפיו הגדול הזה, יש לו זכות קדימה עלי פני המגרש, ויש לסייע לו כדי להעמידו שוב על רגליו".

לא תעשו לכם אילים (כו, א) - פמה מראשי המשפילים הגיעו פעם לרבי חיים מבריסק, וטענה בפניהם, "איזה נזק יכול להגרם מכך שישלבו בסדרי הישיבות למודים כלליים, כמו היסטוריה וגאוגרפיה ובדומה? מה כבר יכול להתרחש אם התלמידים ישפילו מעט בתיירות העולם ובחכמות כלליות?" ורבי חיים השיב במשלי: "שנה אחת היתה בצרת קשה, והמזון היה מעט ביותר. לא היתה ברירה, והרבה התירו באותה שנה לאכל קטניות בפסח, אף שבני אשכנז נהגו מזימ קדם אסור בדרך. והנה רואה אשה אחת את שכנתה, כשהיא מבשלת אטריות בפסח. נכחלה זו ופתחה דועקות שרי: "התבך? חמץ בפסח? החלה השכנה להצטדק ויחרי התירו השנה לאכל קטניות! אלא שזו משיבה נגדה: "קטניות התירו, אבל לא חמץ גמור, רחמנא לצלח! פני השמים רב הרב, ואף הוא נהם וקרא: 'התירו קטניות, אבל לא אטריות! הגיבה האשה הבשלת' נו, אבל איזה טעם יש למאכל אפונה בלי אטריות?..." וזכר גם כאן, "סיס רבי חיים, 'איזה טעם יש להשפלה ללא אפיקורסות?..."

אם בחקותי תלכו (כו, ג) - שתייה מכלים בתורה (רש"י) כליל חרפי קר, הגיע יהודי סוחר אל העיר זלוטשוב, לאחר שנקלע בדרך לסערה קשה. בקשי רב הצליח הסוס לבוסם בשלג ובקר הגדול ולהפנס אל העיר, והסוחר תר בעיניו אחר גדל של אור, כדי למצא בית פתוח למנוחה. והנה ראה בקמתה אחת שצוץ של אור, ועד מהרה התדפק על דלת הבית. היה זה ביתו של המזיג הנודע רבי יחיאל מיכל מזלוטשוב, שישב בחדר המסך היטב, נקרא גדולה פתוחה לפניו עם כוס חמין מהבילה. הצדיק הנעים מיד את הסוחר שבמעט קפא מקר, הנעים את שהיתו עד שירוחו של הלה שבה אליו. הצדיק שב אל הגמרא, והסוחר הביט בו ורגשי קנאה החלו לצוץ בלבו על הרבי הישוב במנוחה

וְאָכַלְתֶּם לְשֹׁבַע וְיִשְׁבַּתֶּם לְבִטָּה עָלֶיהָ

בְּדֹר שֶׁל חֻקִּים וְסוּפְרִים חֵי רַבִּי מֵאִיר מֵאִירִים שֶׁאֵפִיט רֶבֶה שֶׁל קֶרְיָה, וּבַעַל הַ"נִּיר" עַל הַיְּרוּשָׁלַּיִם, מְדַאֲרִית, שֶׁבַחבִּוֶּרֶת חֲסִידֵי קֶרְיָה וְסוּלֹנִים. אֵךְ מַצְעִירוֹתָו כָּבֵד הַתְּפִלָּה בְּקוֹמָתוֹ הַרוֹחֲנִית, עַד שֶׁאַרְעַ עֲמוֹ דָּבָר נָדִיר בִּיּוֹתֵר, וְיִבְהִיּוּתוֹ נֶעַר בֶּן חֲמֵשׁ עָשָׂרָה שָׁנָה בְּלִבָּד, הַתְּמַנָּה כְּרֶבֶה שֶׁל הַעִירָה מֵיִצָּט בְּלִיטָא הַסְּמוּכָה לַעִירָת הַלְדָתוֹ מוֹשֶׁ, וְנִחָשֵׁב לְאַחַד הַרְבֵּנִים הַצְעִירִים בִּיּוֹתֵר בְּתוֹלְדוֹת יְמֵי יִשְׂרָאֵל. אַחַד הַתְּנָאִים הָרֵאשׁוֹנִים שֶׁהִתְנָה טָרֵם הַתְּמַנָּה הָיָה, שֶׁשֶׁמֶשְׁבִּרְתּוֹ תִּשְׁלַם בְּשׂוּחַ מִכָּל בְּנֵי הַקְּהֵלָה, בְּסָכּוּם זֶהָה מִכָּל אַחַד, עָשִׂיר כֶּרֶשׁ. וְזֹאת בְּדִי שֶׁלֹא יַעֲדִיף אֶת הַעֲשִׂירִים עַל הַעֲנִיִּים, אֲלֵא יִתְחַם לְכֻלָּם בְּשׂוּחַ. בְּשִׁרְוֹנָתוֹ הָיָה כֹּה מֵיחֲדִים, עַד שֶׁמֶסְפָּרִים, שֶׁבַּשְׁבַּת הָרֵאשׁוֹנָה לְאַחֵר שֶׁדָּרַשׁ אֶת הַדְרָשָׁה בְּנֶהוּג, קָלַט בְּזִכְרוֹנוֹ אֶת כָּל הַמַּתְפַּלְלִים וּבְנֵי הַקְּהֵלָה וַיַּדַּע לְזוּחָתָם. בְּמִשָּׁךְ הַשְּׁבִיעִי שֶׁלְאַחֵר מִכּוֹ, זֶהָה אֶת כָּל הַבְּנֵיִם לְבֵית־הַמִּדְרָשׁ אֵךְ בְּלִי לְהִיט בְּבִינָה, וּבִשְׁאֵנִי הַקְּהֵלָה תִּמְחֹד לְפִשֵּׁר הַדָּבָר וְשֶׁאֵלֹו בְּחִיּוֹךְ אִם הָרֵב הַצְעִיר מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּרוּח־הַקֹּדֶשׁ, הַשִּׁיב כִּי בְּאוֹתָהּ שֶׁבַת רֵאשׁוֹנָה קָלַט אֶת צוּרַת הַלִּיכָתוֹ שֶׁל כָּל אַחַד, וְעַל־פִּיהָ הוּא מְזַהָה אוֹתָם אַחַד לְאַחַד ...

יחד עם גאונותו הרבה וספריו היסודיים, נודע רבי מאיר מארים בפקחותו הגדולה ובחכמתו שקדמה ליראתו. מעשים רבים נשמרו ממנו, ונלקטו בידי אמן בספר שנתחבר בימיו לתולדותיו. מספר שם, כי בתקופת רבנותו בקבריו קרה מאוע נדיר בעיר, לאחר שלחקת זאבים חדרה העירה והכלו החלו לתקף את כל הנקרה בדרךם. הם דפקו על דלתות בתי העיר, ותושבים תמימים שפתחו את הדלת נכלו טרף לשני החיות. גם לביתו של רב העיר הגיעה ההתקפה, וכששמע הרב פי מקישים על דלת ביתו, קם ושאל למה זה הדופק. לפליאתו לא קבל כל מענה, וכשנמשכו הדפיקות הכריז בקול רם, שכל זמן שלא יקבל תשובה, לא יפתח את הדלת, והוא המשיך בלמודו. למחרת התברר גדל הנס, ויהודי העיר שמחו וקראו על רבם האהוב את הפסוק: "שומר ה' את־פִּלִי־אהביו". חכמי העיר הוסיפו וראו בהתנהגותו של רבם האהוב, דרך נאותה בעבודת ה': "הדרך למלחמה באויב הנפש היא לא לפתח לו את דלת הלב, ולא לפנות אל אותו 'זאב' המתדפק, גם כאשר הוא מתחנן..."

וְהָיָה מַעֲשֵׂה נִפְלָא עַל חֻקָּתוֹ הַיְתֵרָה שֶׁל רַבִּי מֵאִיר מֵאִיר, שֶׁעָשְׂתָה פְרוֹת וְהַשִּׁיבָה יְהוּדֵי רְחוֹק לְכוֹר מִחֻצְבָּתוֹ, כְּמוֹנָב בְּסֵפֶר תַּלְמוּדוֹתָיו:

במקצה העיר קבריו, ולמעשה קבר מחוץ לתחום הרשמי של העיר, התגורר יהודי 'מתקדם' ששמש כמורה בבית הספר העממי. מגוריו היו בדידה ששבר במקום, ואת ארוחותיו היה רוכש אצל יהודיה זקנה ויראת-שמים שהיתה אלמנה, והתפרנסה מהכנת ארוחות מבשלות ומזינות. יום אחד מגיע היהודי הלו, שנקרא בפי בני קברין 'דער משפיל', ושאלתו בפיו ובצלחתו. המבשלת הזקנה הכינה תבשיל ערב העשוי מביצים, אלא שבטעות התערבבה בצלחת גם כמות מביצה אחת ובה טפה אדמה הנראית כדם. כשהגיע המשפיל עם שאלתו על פשרות המאכל, התמלאו בני הבית ומשמשי הרב בפליאה, האם ימות המשיח הגיעו? יהודי זה שלא התפרסם במקפיד על קלה בכחמורה או בצדיק נסתר, בא לבית הדין לשאל שאלה על פשרות המאכל? האם אכן החליט לשוב בתשובה שלמה? אך את תמיהותיהם פמזין שמרו בלכם, והכניסו את התבשיל אל הרב בצרוף השאלה.

רבי מאיר מאיר מארים הביט בפתח בצלחת שלפניו, אך לא השיב על השאלה, ובמקום זאת שלח את המשמש להודיע לאורח להמתין. באין בררה התישב אותו משכיל והמתין לתשובת הרב. אלא שזמן רב כבר חלף מבלי שמישהו מתניחם אליו. מהר מאוד הבין כי הרב מעכב אותו בכונה, וסבלנותו כבר החלה פוקעת. והנה נפתחה הדלת, ושני תלמידים של הרב נכנסו ובידיהם מגשים עמוסים במאכלים שונים, ביניהם אותו מאכל העשוי מביצים כמו סוג המאכל שעליו נשאלה השאלה. המשכיל לא ידע כיצד להגיב, אך הרב נכנס לחדר ההמתנה בו ישב, ופנה אליו בבקשה ובתחנונים להסב אל השלחן ולסעד את לבו. "אנא, טל נא ידיים ואכל לשבע", אמר הרב, והאיש הבין כי אין לו כל אפשרות להתחמק וכל דרך נסיגה אין בפניו, שכן הרב נחוש בבקשתו המוזרה והוא לא יוותר. בלתי-בררה נגש אל הפיר, וכצדיק גמור נטל את ידיו פדת וכדיו מול עיניהם הצופות והמשתאות של בני הבית. ברח 'המוציא' בקול רם, והחל לטעם מהמטעמים אשר אהב. באשר שבע ודשן לא יכול היה שלא לברך בברכת המזון, ואולי גם מים אחרונים בקש, וכך המתין לבוא הרב כשהוא אינו קולט מה קורה פאן. כשראה הרב כי האורח סים לסעד ולברך על מזונו, פנה אליו ואמר: "בני, כעת יכול אתה ללכת הביתה ולומר לבעלת הבית כי מאכל הביצים אכן לא היה כשר..."

האיש פנה לדרכו, אך אנשי הרב נותרו בתמיהה רבתי, ונסו להבין את אשר לא השיגה הבנתם. ראשית, איך מגיע משכיל כזה לשאלה כזו? ושנית, מה פשר הסעודה הדשנה? והרב הביט בהם בעיניו הפסוקיות, ואמר: "האם חושבים אתם שהוא ביקרנו בא לשאל? הלאו ואכן כך היה... האם שכחתם שהאשה הבשלתית היא אשה יראת-שמים בתכלית? היא כנראה הפצירה בו ללכת ולשאל על פשרות המאכל, והוא בליתי-בררה עשה זאת מפני הנימוס, שלא לסרב לזו שמיטיבה עמו בהכנת ארוחתו? מדי יום. אלא שהאיש נתקן להביא תשובה אחרת אחרי השאלה, כלומר בדעתו היה לספר כי הרב הכשיר את הביצה, ואז יוכל לשבר את רעובנו... מה עשיתי אפוא? הכנתי לו סעודה בסעדת שלמה בשעתו, ובה פמות נבבדה של מאכל הביצים האהוב עליו, אותו מאכל שעליו התעוררה השאלה. ואחרי שאדם שבע כבר אין שאלות... הוא יכול בלב שקט ובבטן שבעה לשוב לבטלת-הפית הצדקת ולומר עשיתי שליחותי והרב הטריף, הנה התבטליל שלך?" ... ומיותר לספר, כי אחרי שהתבררו והתאמתו הדברים, הם לא היו חזקים כחוט השערה מהשערותיו של הרב הפסק...

אָמנם לספור נפלא זה בא המשך מדהים: 'המשקל' ספר, כי בעבורו היתה זו הזדמנות פז לראות התנהגות נאצלת של רב בישראל ומנהיג עדה. קלא באהבה, בנוי מפקחות והבנת המציאות, ובספר פנים יפות שהוציא לו כל חשק לרמות יהודיה באה בימים... ומכאן היתה הדרך קצרה להפית רוח חיים בזקן היהודי שבער בקרבן של הצעיר היהודי, ולהשיבו אל אביו שבשמים.

רַבִּי מִרְדְּכַי שֶׁרָגָא פִּיבוֹשׁ מֵהוֹסִיאַטִין ז"ע

לְיוֹם הַהִלּוּלָא, כ"ב אֶיִר תִּרְנ"ד

נולד בל"ה בעומר תקצ"ה, ל'ספא קרשא' רבי 'ישראל מרדכי' ור'ה
 הצעיר משה צבי. חנן. אביו קראו אלמנה שיש' ור' מרדכי משהשונבל
 חסידיו גדולי בחינם, והסביר שהתעלל במהדונו עד שסבך מ'ן
 אינו שריר בעולם הזה, ואכן וודו זה נספר ביום ל"ה בעומר לאחר
 פטיו שנים; ועל-כך זקנו ר' פרידש קרמקצ'ין. אביו העיד עליו
 שנקמתו ודאקושתו, לא היתה כמדת בעולם אלאם שיש
 עוד מלמדו; וכן בגנינו קדשו והקדמו, והקפדו על והקפיו
 ויחזקוהו. בלדורו הפלמי מלמכת הציו, ואביו אמר עליו שיש
 לא נשמת בצלאל, ששהיה ר'ן נוקמה מביוב מ'ן יחזקוהו
 הקדוש "ספחאסו לדורו", בקש לשטמ מהלכו מן הקשר דבר'
 תורה ונצחה: "יחזקו בדבורי חסידיו - חסד - חסד האדם לזכו ולשמר
 ככל דבור שמוציא מפיו, את יחידו שיש עולם, הקבל" - וכוונתו
 היה בדבצנו, אך לעתים ישב על שריתו בדבקות עצומה, אך
 שהתקשו שפוטו פורחת נשמתו ור'ן תרשים ר' לעוררו. בעת
 דבקותו הזה, התישב פעם בזבוע על קוץ וקצוה עד זוב זב, אך הוא לא
 חש אתמרה בדבקות. פעם דבר אודות שכלת השתוקה, וחזיר
 את דבר המשה ר'ן לתקמה שתיק'ה: "אם ר'ן התקמה
 היה השתוקה, מתי תקמה עצמה?" ותשוב: "אם יתקמה הוא,
 שהאדם שותק ומבלי באשרי מבישים אותו, אבל התקמה עצמו
 היא שישנו מתעלל מכל ל'דבריהם", מפתא בח'ובות ה'קבלות'
 שיהיו שרים ופועלי השבח והנוגה.

יִסֹּס הַמֶּלֶךְ סְרִיסִים הַתְּחִיבָה אֵצֶל שָׂרֵי שָׁבִיט, וַיִּשְׁלַח מִדֹּבֶר שָׁרֵי
פָּרִי מִסֵּם לִקְרֹךְ עֲלֵיו, וַיִּבְרַח לִפְּנֵי הַלְוִיִּם. וְהָיָה לוֹ לִבְחֹר
פְּלוֹנִי, וְנִזְנֶה בִּי נֶהֱגָה בְּעֵד הַלְוִיִּם. וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ סְרִיסִים
מִתָּלֵם לִקְדֹם וּמִסְרִיטִים אֶת הַלְוִיִּם, וְנִזְנֶה בִּי בְּכָר עֲבָדֵי וְיֹתֵר
מִשְׁמֻשֵּׁם שָׁנָה מִזֶּה מִזֶּה אֶת דְּבָרָיו. וְלִתְמַחֲרֵהוּ עַל זִכְרוֹנוֹ; הַיָּבִיב:
אֵין שִׁכְחָה לִּפְנֵי מֶלֶךְ בְּבֹדֶךָ, וְכִי יִשְׁמֹעַ מִלִּי לִפְנֵי מֶלֶךְ כִּפֹּס
אֵין שִׁכְחָה אֵצֶל־וּ מִכֻּלֵּה הָיָה מְכֻשָּׁרֵהוּ. עַל דֵּם שֶׁהִשְׁפַּךְ עֲלָיו אִמֵּר
רַבִּי יִיְהוֹל מִיכָל הַיִּבְנֶה שְׁלֵטֹתֵיהֶם הָיָה עֲמֵל שָׁלוֹם אֵין אֶחָל שֶׁשִּׁמְעוֹ
בְּרִית־מִלְכּוּת, וּמִסְפָּרֵם עַל מִשְׁכְּלֵימֶם בְּעִירֵי שְׁמוֹנֶה אֲחֵרֵי שָׁרֵי
בֵּיתָהּ הָיָה מִזֶּדֶת אֵת לִבֹּב כִּרְאִי, וְרַק שְׁמֻלָּתָהּ הָיָה אוֹחֵל מִשֵּׁט
מִזְרִי, וְאַחֲרָי שֶׁעֲקָבוּ אַחֲרָיו בְּצִוְּתָהּ רָאוּ בְּשִׁמְכָתָהּ קֶדֶר הָיָה
מִלְכּוּת, וְהַתְּחִיבָה לִבְחֹת אוֹתָהּ.

חדשים ספורים לאחר נשואיו נסתלק אביו, ועל אף היותו צעיר לקיים, החל להתנהג את עצמו, ותחלה יחד עם אחיו, ולאחר מכן בערים שונות, עד שנת תר"כ"ה אז עבר לחוסקאטון שעל־שקמה התפרסם ורבים נהרו אליו.

יוסיף דעת

[illegible][illegible]

ואהרן - נזכר פעם אחת אמורא בשם רב אהרן במסכת בבא קמא (קט, ב), והיה מאחרוני האמוראים.
 יוסיף - נמצא כבר בתקופת התנאים בצורתו הארמית יוסי, וכן רב יוסף האמורא ועוד.
 יודו - לא נזכר חכם בשם זה.

השם שמאל מופיע כבר בתורה כנשיא שבט שמעון בן עמיחור, אך השם שמאל הוביא אל נוכח שמו עד שמאל הקטן. שם שמאל, אליהו, ישראֵל אינם מופיעים בין המושג המשתנה לתלמוד. רבי ראובן מרילנד מצייֵן כי השם ישראל הראשון שמצא הוא גיסו של רב האי גאון המובא ברש"ם (בבאֵריתא נב). השם יהושע מופיע הרבה במשנה ובש"ס, וכן השמות אליהוֹ וְאַלְיָהוּר.

משמעות השבטים בני יעקב אבינו, נעשה שימוש רב בשם שמעון, החל משמעון
ההצדיק משיירי כנסת הגדולה, שמעון בריכוזבא, וכמה תנאים ואמוראים בשם
זה. גם השם יהודה נודע בקרב התנאים, וכן השם יוסף כאמור.
השם ראובן מופיע כשם של תנא אחד בתוספתא (שבועות פ"ג), ואמורא אחד

[illegible][illegible]

והחזקת בו

מגדולי דורו היה רבי דוד טעבל רובין ממינסק, בעל הצלחת דוד, מתלמידיו המבוקשים של רבי חיים מוולוז'ין. במשך השנים פנה רבי דוד טעבל קרב בערים ואמהות בירושלם, ושמו התפרסם עלישם העיר מינסק שהיתה עיר מלאה חכמים וסופרים, והיה ביכלתה לכלכלו בכבוד. מספר, כי בתקופת רבנותו בסטוביץ (בהוגי חליטאי: סטוביץ), ארע שהגיע לעירה עשיר מפלג ממינסק לרגל עסקיו, ואחד מפועליו תבעו לדין תורה אצל רבי דוד טעבל. לאחר שהרב בדק היטב את הענין, יצא כי העשיר פטור מדיני אדם אך חייב בדיני שמים, וכששמע זאת העשיר קם ובקש לצאת. עזרו הרב ואמר לו: "איני מניחך לילך, עד שתצא ידי שמים!" נסה העשיר להתנחל וטען כי אין בופים לצאת ידי שמים, אך רבי דוד טעבל עמד על שלו: "כאשר התנבע עשיר והתובע עני, אני בופה!" ולא עזבו עד שפרע את חובו במלואו. לאחר תקופה הציעו לרבי דוד טעבל להגיש את מעמדותו לרבנות מינסק, אך הוא הסס בדרך, מפני שידע שאותו עשיר שיצא חייב בדינו הנו בעל השפעה גדולה, וחשש שמא יעמד לו למקשול. למעשה החליט הרב להגיש בכל זאת את מעמדותו, וכאשר הגיע אותו עשיר לאספת הפרנסים כדי לבחור את המעמד המתאים, קם האיש וספר את מה שארע עמו, ואמר: "אין אדם ראוי יותר לכהן קרב בעירנו, מאשר רבי דוד טעבל שדן דין אמת!" ומיד חתם ראשון על כתב המנוי, והכריז: "זהו רב אמת!"

שליש ושתים שנה רציפות כהן רבי דוד טעבל בעירה סטוביץ, עיר מגוריה של רעייתו, ועל אף שהיתה עירה קטנה ודלה, התפרסם שמו כגאון הדור, ומקורב ומרדוק פנו אליו בשאלות הלכתיות סבוכות, ותלמידים מבחירים נהרו אליו לקבל תורה מפיו. העירה היתה כה קטנה ודלה, עד שלא היה ביד יהודיה להחזיק את רבה בכבוד, והוא חי בה בדחוקה גדולה, עד שלפעמים לא היה בידו לקנות כפר לחם ולהוצאות השבת.

שני סוחרים עשירים שהיו שתפים ביניהם בעסקי עצים, העריצו מאד את רבי דוד טעבל, ובכל פעם שהיו ביניהם חלוקי דעות, היו מגיעים אליו אף שגור בעיר אחרת, והיו פועלים עליהם עצתו כשהם משלמים לו דמי-פסק' ביד רחוקה, ותמיכה זו של הסוחרים מפעם לפעם, היתה לעזר לרבי דוד טעבל במצוקתו הכספית. פעם הגיעו שני הסוחרים בדרךם כדי לקבל פסקי-דין בפסקוד שנוצר ביניהם בעניני המסחר, ולאחר שהרב ישב על המדוכה והציע את הפסק, פנה ואמר להם: "ראו נא, בדרך כלל איני מבקש מאומה מעבר לדמי-הפסק שאתם נוהגים לתת לי. אולם עתה אני עומד לפני חתנת בתי ואין בידי לשלם את נדוניתה, ואני מבקש עתה לזכות אתכם במצות הכנסת-כלה". הביטו הסוחרים זה על זה, והחלו להצטדק: "אנחנו מעבירים את כל דמי המעשרות והצדקה באמצעות רב העיר שלנו, עליו מוטלת החובה לראג לכל בני הקהלה, ואין בכחנו לתת יותר".

נענה רבי דוד טעבל, והחל לספר לסוחרים ספור:

"פעם נפטר עשיר אחד בדמי ימיו, והותיר אחריו ידשה גדולה. מלבד הידשה הכספית, השאיר אחריו זוג תפלין יקרות, שנכתבו על ידי סופר ירא-שמים מרבים, מדקדק נפלא בהלכות וכתב יפה כפנינים ומהדר עד מאד. הסופר גם היה מקבל גדול, וכתבן בקדשה וטהרה ובכל היחודים והפגנות. מלבד הידשה הרבה, הוון והנכסים והקרעקות, היו התפלין פשעלצמן שוות הון עתק. באו הבנים לחלק בידשה, והחל ביניהם וכוה על שני התפלין, עד שקל אחד בקש לזכות בהן ולותר בגינן על חלק מן הידשה. עקלו האחים במחירן של התפלין ולא השתוו. אמרו מה לנו לריב? נמכר אותן בסכום עצום ונחלק בינינו את תמורתן. הסכימו בלם, אך ביניהם השאירו את התפלין ברשותם. היה להם אף קטן שעמד להגיע אז למצות, ובמקום לקנות לו תפלין, החליטו שביניהם יניח אחיהם היתום את התפלין היקרות והמקסוסות.

התחיל הצער להניח את התפלין, והו נשארו כבר ברשותו. גדל הצער והיה לאיש ונעשה לסוחר גדול, והקפיד תמיד להניח אף ורק את התפלין היקרות הכלו שנפלו לו מירשת אביו. לכל מסעותיו בעניני מסחרו היה נוטלן עמו ושמר עליהן מקל משמר. פעם, בעצומו של חורף, הצרף האיש לסובב בכמה כפרים לרגל מסחרו. הוא התאכסן בפנדר דרכים ונסע אל הכפרים סביב. בכונתו היה לסים את עסקיו במעוד יום ולשוב אל הפנדרק ללינת לילה, אבל ביניהם התחוללה סופת שלגים נוראה, והוא הכרח להשאיר בכפר, בביתו של הגוי עמו סחר. לו שם, קם בבקר, ובקש תפלין להניחם. אך היכן ימצאו שם תפלין? הפנה אותו הגוי לביתו של היהודי היחיד בכפר. הגיע לביתו של היהודי, ואמר לו שהוא מבקש להניח את התפלין שלו. נתן לו היהודי זוג תפלין ישנות נושנות, עתיקות ודהיוות, אשר מי יודע מי כתבן. בלית בררה הניחו, וחשב בלבו שמדי כאשר ישוב אל הפנדרק יניח את התפלין שלו. אבל הוא נמשך בעסקיו כל אותו יום, ולא שב אל הפנדרק אלא באישון ליל. היתה זו הפעם היחידה בה לא הניח את תפלין המהדרות, וכל ימיו נקפו לבו בדרך זה.

ביניהם נקפו השנים ועברו, והאיש נפקד בפקדת כל האדם. ככלות ימיו ושנותיו, נקרא להתייצב בפני בית דין של מעלה, לתן דין ותשובו על כל מפעליו. ספריו נפתחו, מעשיו נסקרו, והכריז בשמים שהוא "קרקפתא דלא מנח תפליין!" הברר, כי אותן תפלין שהניח כל חייו בחזקת מהדרות וקדושות, היו למעשה פסולות! וכי קלה היא בעיניו, הלא הגמרא בראש השנה אומרת שקל יורדי גיהנם עולים, חוץ מפושעי ישראל בגופו, דהינו "קרקפתא דלא מנח תפליין", שהגיהנם כלל והם אינם כללי! נבעת היהודי ונחרד. עד שהופיע מלאך וזעק: 'הרפו ממנו! הלא פעם אחת בהיותו בכפר הניח תפלין כשרות, ואם כן אין הוא 'קרקפתא דלא מנח תפליין'!" התברר, כי דוקא אותה פעם בודדת שהוא לא החשיבה, היא שהצילה אותו מגור-דין הנורא!

סים רבי דוד טעבל את ספורו, ואמר לסוחרים: "הן אמת שאתם נוטנים כל ימיכם כפסים למטרות קבועות, ואתם סמוכים ובטוחים שאילו הן מטרות צודקות ונחוצות. אך מי יודע - יתכן שדוקא נתינתכם זו, שתתנו עתה להשאת בתי, היא שתציל אתכם יותר מקל אותן נתינות..."

ואמרו ואיש כי לא יהיה לו גאל (כה, כו) - עלי-דרך אומרים ז"ל אין איש אלא הקדוש-ברוך-הוא, דכתיב ה' איש מלחמה, כשאל יהיה לו גאל כי אין איש שם ח' איש מנהל ואין מחזיק ביד אמה ישראלית להשיבה אל-אביה, אל תאמר כי חס-ישראל אבדה תקנה, אלא והשיגה ידו ומצא בדי גאלתו, אמרו ז"ל כי היסורין והגלות הם תקון האמה להקשרה, והוא מה שרמז והשיגה ידו עלי-דרך אומרו יד-ה' היתה בם שהיא מרת והגבורה החובטת באמה בגלות המר, ובאמצעות זה ישיג למצא בדי גאלת הבית:

ואמרו וחשב וגו' (שם, כז) - הנה לצד שהמכר הוא בעונותינו, כאמרו הן בעונותיכם מקרבתם והעון הוא חוב עליהם, בשעת קריעת השטר צריך לעשות חשבון החוב שעליו ולפרע הנשאר, והוא אומרו וחשב את-שני מקמרו - השנים שישאר הבית מכור ויתננה לפי שעור השנים מעונות ישראל, והעדר ישיב, עלי-דרך אומרים ז"ל במשפטי התשובה ותקניה תשובת המשקל, אם אדם נהנה מהעון יספג עצמו קשעור מה שנהנה מהחטא וכו' יפרע חובו, וכמו כן נעשה איוו העולם כשיתקרב זמן הגאלה, והוא מאמרים ז"ל שיהיו חבלי משיח, וכו' ושב לאחזתו - פרוש חזון אל הקדוש-ברוך-הוא, גם עלי-ישראל עלי-דרך אומרו ושב ה' את-שבותה ואמרו ז"ל ישיב לא נאמר אלא ושב וגו':

ואמרו ואם לא-מצאנה ידו די השיב (שם, כח) - פרוש, אם יראה האדון כי אין כח בעם לסבל חבליים עוד, ורבו חובותיהם למעלה ראש ואפס בהם כח הסבל ויהי מקמרו עד שנת חיובל שהוא זמן המגבל לנאכל בעתה, ואז יוצא ביובל ושב לאחזתו, כי קץ הגלות ישנו אפלו יהיו ישראל רשעים גמורים חס-ישראל:

דברי הימים

אחד המסמכים ההיסטוריים המרתקים, הינו ספר הזכרונות שכתבה מרת גליקל מהמלך באחת התקופות המסעירות בקורות ימי ישראל, בשנות פרעות ת"ח ות"ט ובתקופת משיח השקר שבתי צבי. מרת גליקל היתה אישה חשוכה משפחה מכובדת, וכתבה באדיש מעריבתי (יראלטק של שפת האדיש שנקראה גם רמניתי-יהודית, והיא שונה מהנביא האדישי-אשר, שובר מבורח-אירופה) את זכרונות ודמי ימיה ספסר מוסר ונאומה לצאצאיה, אך הזכרונות קבלו פרסום רב בעקב חשיבותם לחינוך חיי היהודים בתקופת שבתי צבי, ותיעד עני היום-יומ של היהודים באירופה תחת פרעות ומלחמות, תלאות וקשיים, שיוכים מעוררים השהות אל מול האמונה האיתנה של יהודי התקופה, וכל כלי יוצר עליהם לא יצלח.

בזכרונותיה מספרת מרת גליקל על האמונה במשיח השקר שבתי צבי שאחוז בחומות העם, אשר ביקשו להיאחז בכל תקווה קלושה ותאמינו כי הישועה קרובה לבוא. תחילה היא מספרת על ההתערות הרוחנית הגדולה שהחלה אז מתוך תקווה "שעלה האל הרחמן תרחם על עמך ישראל העלוב ותגאל אותו... כל עבדיך ובניך בכל אפיס ארץ עשו תשובה תפלה וצדקה, וכל כנסת ישראל ישיבה שנים שתיים ושלש על המשיח", ומה רבה היתה השפחה כשנתקבלה הכתובה על דבר שבתי צבי - אין לספר. יותר מכלום קיבלו הספרדים מכתבים, ובכל פעם היו הולכים עם המכתבים לבתי כנסיות שלחם וזיו קראים אותם שם. גם האשכנזים בחורים וקנים היו חוזרים שום אל בתי הכנסת הפרושים. החבורים הפרושים היו תמיד מתלבשים בבגדי חנוכה ונענדו עליהם פסי תכלת משי - זה היה סמל למושג של שבתי צבי, וכך יצא כלם בתופים ובמחולות בבתי הכנסיות ובמסגרות, כמו בשמחת בית-השואבה וקראו את האמרת: "היא מספרת על יהודים רבים שמכרו את בתיהם וכל קניינם בתקווה בכל יום לנאולה, ואפלו כשהתגורר אז בהמלך, עקר את דירתו ועבר לגור בהילסדסהיים בתקווה לסוע מהמבורג לארץ-הקודש עם הגלות המשיחית. והיא מסיימת את דבריה על האכזבה הגדולה בסופה של התקווה במשיח השקר, שילדה רוח ומפח-נפש."

בפסקי בית-הכנסת הספרדי הגדול שבהמבורג, נשמר תיעוד של החלטות ועד הקהילה בשנת ת"ו לקבות את יום א' בטבת, כיס שבו אומרים הלל גדול ונחמים בו כמו כיס חנוכה שמתח תורה, וזאת בעקבות השמועות הראשונות שהגיעו על 'המשיח' שבתי צבי וביאור נתן תותי. בהמשך הפסק מסופר על החלטות נוספות של הקהילה בעניני משיח השקר, כמו למשל החלטות שלא להיכנס לויכוחים עם הנוצרים על דתות המשיחיות, מחשש של פרעות מצדם הקהילה היהודית, ובהתקבל כל מכתב בעניניו של שבתי צבי, יש למוסר מיד ל'מעמד' - פרנס הקהילה, והוא יחליט אם לפרסמו אם לא. ב"ב באר החלטת לשגר משלחת אל שבתי צבי כדי לתת לו שבח והודיה, ובכ"ו באר החלטת להכריז על מכירה מובנית של בתי הקהילה על מנת "להתכונן לדרך בה נקווה ללכת בקרוב בעזרת השם". בסופה של אותה שנה בארול תכ"ו, התאספו שבתי צבי, ובבית-אחת המפגשים רוב המאמינים בו והבינו כי חלבו אחי ההבל והתוהו. "אין לנו כי חטאנו, כי לא לנו לראות בעינינו מה שמעמנו ומה שבטחנו בדמינו, נשארו דלים וריקים!" כתבה גליקל, לא סרה אמונה. רבי אברהם דביקיס באמת ובלב שלם, בטוחה אני שהקב"ה היה מרחם עלינו, ובכל אהל על הרחמן ומה שבטחנותנו בודא תקים לעת קץ, אם גם יתמנהם בעונותינו, ולזה אנו מייחלים ומתפללים אליך."

על שנת תכ"ו שבה הגיע הקץ לדמיון משיח השקר, נתנו סימונים רבים, ובהם על-שם הפוסק בשיעור (א. ה.) "על מה תבי' עוד תוסיפו סרה, כל-ישראל לחלי וכל-לבב דוד", וכפי שכתב הנוסע רבי גדליה מסימאטין ששלח ארצה בחברתו ר' יהודה חסידי משעלצלי בשנת תכ"ו, ומצר על ביטול אמירת תיקון הצות, בעיטש על "סבילים חדשים מקורב באו לעורר צרעת נושנת משנת תכ"ו, ואומרים שכבר משנת תכ"ו ואילך אין גלות לשיכנה ואין צורך לקנות עד גלות, ועליהם נאמר על מה תכ' עוד תוסיפו סרה."

רבי נחום מטשורנובל היה עמוד הצדקה בימיו, עד שבנו רבי מרדכי אמר עליו, 'למעלה בעולם העליון, נחשב אבי הקדוש בין בעלי הצדקות'. אל ביתו היו מגיעים נזירים רבים שמצאו אצלו און קשבת, והוא טרח למענם והעניק להם את כל צרכם, כאשר לעצמו הסתפק בקב חרובין. פעם הגיע אליו הלך שנדר בדרכים, וספר לו, כי הוא מקבץ כספים לנשואי בתו שהגיעה לפרקה, ואין בידו להשיאה. השתדל הצדיק למען האיש, והעניק לו סכום נכבד של חמשים אדמים ואף מסר לו את מעיל הקשי שלו. האיש היה מכור לטפה הפירה, וכאשר ראה בידו סכום זה נכבד, לא שלט בעצמו ומיד פנה אל בית המזוזה, שם שתה יין עד שכרורחשושים. באי ביתו של הצדיק ראו את האיש מתגולל בשכרותו, ומיד נטלו מקונו את שארית מעותיו ואת בגד הקשי של הצדיק, ונכנסו אל רבי נחום כדי להראות לו כיצד הוליכוהו שולל, ואותו עני אינו אלא שבור ונוכל. התרעם הצדיק עליהם ואמר בכאב: "שמעתי כרוז בעולמות העליונים, כי נחום מטשורנובל אחוז במדותיו של הקב"ה, הטוב ומטיב לרעים ולטובים, ואמת מבקשים לגול מקונו מדה טובה זו? מהרה להחזיר לאיש את המעות ואת הגדל שקבל ממני", וכו' עשו.

רבי יואב יהושע וינגרטן של קינצק ובעל "חלקת יואב", אהב את תלמידיו בכניו, וסלחנותו כלפיהם הייתה למופת. במשך שנים העלה את חדושי בתורה, מערכות ופולפולים מלאים מזן אליו, תשובות ופסקי הלכה. והנה יום אחד הגיע לידו חבור שהדפיס אחד מתלמידיו, מבאי ביתו הותיקים, ולתהמתו הוא מוצא בו דפים שלמים מחדושי. נזפר הרב, כי בשעתו הראה לאותו תלמיד את חדושי, והלה העתיק כנראה ממנו. קנה אותם במשיכה והוציאם תחת שמו. נדדעז רבי יואב יהושע ממשעה הנבילה, וכי אין יראת השם בלבו וגנב נאכל הוא המתהדר בנצונות לא-לו? אולם עד מהרה התחלפו בו גישות האשם ברגשי רחמים, והחל לדונו לכדי צדקה. לאחר ששקל בדעתו מה לעשות כדי שלא לכיש את אותו מחבר, החליט לגנו את כל עמלו הרב, את כל הכתבים הרבים שעליהם עמל כל ימיו וגנבו בידי התלמיד, ורק הכתבים שנשקרו תחת ידו ולא הגיעו לידי התלמיד, הוציא לאור בספרו הגדול "חלקת יואב". ואם לא די בצעדו הכביר שעשה הרב, בכך שהעביר על מדותיו והבליג על המשעשה הנפשע, הגדיל לעשות כאשר לאחר תקופה הגיע אותו תלמיד, וכלי בנשה עשה עצמו כאלו בא לשחות מימיו בצמא ובקש לקבל את התשובה והאחרונה שערך הרב בעניני גטין. לא סרב רבי יואב יהושע לבקשתו, והגיש לו את התשובה בענה, וכאשר יצא מלפניו רחש בשפתיו: "בזון העולמים! אגא אל תביאני לידי נסיון לכיש יהודי!" אלא שמן השמים תבעו את עולבנו של גאון הדור, ואותו תלמיד שבק חיים דמי ימיו. והנה רבי יואב יהושע מצטער צער רב ומיסר עצמו שמה נגף בעטיה של תרעמת שהייתה בלבו עליו, והרי "גם ענוש לצדיק לא טוב".

בתחנתו של רבי אברהם-דב אורבך, רבה של טבריה, שנקראה בתנאים של הימים ההם בשלהי שנת תשט"ז, היו הדגים את המנה העקורית של הסעודה, אולם כשהוצאו הדגים, נדח מהם ריח צחנה שישר פי הדגים אינם טריים ואינם ראויים לאכילה. מובן כי הסועדים משכו את ידיהם

מהדגים, והיו ביניהם שהתרעמו על התקלה שארעה. והנה ראה החתן כי אביו, הפוסק הנודע רבי שלמה זלמן אורבך, פונה אל המטבח ומשוחח עם בעל האולם. התברר, כי כיון שרבי שלמה זלמן התחייב לשלם במקבל את מחצית הוצאות התנה, בקש למען מראש כל טרונזה מצד מחתנו, ולכן אצריך אל בעל האולם, והודיע לו, כי הוא נוטל על עצמו כל תשלום שידרש בעד הסעודה, אף אם יצטרף לשלם גם את חלקו של מחתנו, ואין צריך לומר שלא העלה על דעתו לתבע פצויים על הצער ועגמת הנפש. תגובתו של המנהל הפתיעה את רבי שלמה זלמן, שכן הלה פרץ בצחוק, ואמר: "דע לה, שלפני רגע אחד הגיע אלי מחתנך, רב העיר רבי אשר זאב ורנר, ובכיו בקשה דומה. הוא מוכן לשלם את כל הוצאות הסעודה, לרבות חלקו של המחתן..."

רבי בריציון אבא-שאול הזמן פעם לשמש כמזהל בבית-מילה שנקראה ליד הכתל המערבי. המתפללים שהיו במקום התודו סביב בשעת הבירה, וביניהם היה גם אדם גס-רוח ובעל-בשר, שדחה ללא נימוס את הסובבים ונדחק פנימה בלי להתחשב למהומה שהוא מחולל סביבו. הרב עצמו נדחה והטלטל אנה ואנה בעטיו של אותו פרנש, אולם הוא נותר בסבלנותו ושתוקו, ולא הגיב מאומה על התנהגותו הנפסה של האיש. אלא שההטרדות לא פסקו, וכאשר עמד רבי בריציון לברך על הכוס, שוב דחה הלה את סובביו, עד שהיו שבכוס נשפך על בגדיו של הרב. רבי בריציון לא התרעם ולא כעס, אלא נער את בגדו ומסר למלא שוב את הגביע ביו, והמשיך בעריכת הבירה כאלו לא ארע דבר. בנסיעתו מהכתל, הביע אחד הנוסעים את התפעלותו משליטתו העצמית של רבי בריציון, וקמו באזניו: "ולמדנו רבנו, כיצד לא כעס הרב על האיש, ואפילו לא נזח בו?" ורבי בריציון השיב בענוה: "אלף כמזהו, ולא אכעס!"

שמו של רבי שבתי פרנקל, נשא לתהלה בכל היכלי התורה, בזכות מפעל חייו בהדפסת ה"משנה תורה" לרמב"ם מהדורה מתוקנת ומחודשת עם מקורות יוניונים, שנויי גסחאות ומפתח נוח, וכן לקוטי מפרשים על הרמב"ם. מפעל כביר שהיה לשם דבר. רבי שבתי לא חסך כל מאמץ כדי להשיג כתבי-יד נדירים וספרים עתיקים, עלימנת להגיע לגסח המקור ביותר של ספרי הרמב"ם, והקדיש את כל חייו לשם-כך. פעם נודע לו על כתבי-יד נדיר ביותר, שנכתב בידי אחד מתלמידי הרמב"ם, ושרד עד ימינו בארץ נם, אלא שהוא התגלגל למצרים והשלטון המקומי סרב למכרו. רבי שבתי פעל ללא לאות להשגת כתבי-יד, ולשם כך פנה לאנשי צבור ודויעים שתובו בינו לבין הממשלה המצרית, ולבסוף עלתה בידו המשימה, וכתבי-יד הגיע למשרדו בשעה טובה. הכתבים העתיקים הוחזו על שלחנו של רבי שבתי, ואחד מחברי המערכת הנרגשים נגש לעין בכתבי-יד, אלא שמפלי משים נתקלה וגלו בשלחו, וכוס הקפה שבריד נשפכה הישר על כתבי-יד וקר המצאיהם. בשבריר שניה ירד כל העמל לטמיון, וחד עם כל ההון הרב שהשקע, האיש לא ידע את נפשו ובקש להבילע באדמה מרב מבוכה, אולם רבי שבתי התגלה במלא שליטתו העצמית. הוא יצא מהחדר ללא אמר ודברים, ולאחר זמן קצר חזר ובידו כוס קפה מהבילה. "הרי נשפכה לה כוס הקפה שבריד, קח ושתה!"

מרקלא בשומה דרבי מנחם מאמשינוב:

"למה נזהרים לערר סעדת מצוה לנמרה שלי תורה בעת סיום מסכת?

מפני שמבקשים אנו לברך את הלומד, האם למד מהתורה שלמה, כיצד צריך גריתורה לאכל, בבחינת למוד לשם מעשה..."

ספרי 'שבת טיש' ו'מידות טיש'
בחנויות הספרים המובחרות
לכמויות במחיר מיוחד: 02-5806777

5806777@GMAIL.COM

ולבהמתו ולחיה אשר בארצו (ס"ה)
תבת ולבהמתו מטעמת בוקר קטן, לרמו שבשמש הכל הפקר לעניים ולבעלי החיים, וזהו זקן קטן ולחיה ולחזק את הקטן והחל שיהיה להם מה לאכל מן ההפקר. (פני יוסף)

ולא תנוה איש את-עמיתו (ס"ה)
התבות ולא תנוה מטעמות בטעמי מהפך קרמא, לרמו לרבי הגמרא במסכת בבא בתרא, אם היה בעלי-תשובה לא יאמר לו זכר מעשיך הראשונים, כלומר להפך ולשבח את מה שהיה עמו מקדם ולא להכזיב לו עונות ראשונים. (תפוזי חיים)

ואיש כיימכר בית-מושב עיר חומה (ס"ה)
בית מושב עיר חומה הנונה לעיר שבאשר התישבה כבר הייתה עיר חומה, כלומר שקרמה החומה לישוב העיר. והרי זה הפך המנהג, שבדרך כלל תחלה מתושבים בעיר ובונים בתים ואחר כך מקיפים אותה בחומה, ולכן מטעמות התבות "כי ימכר בית מושב" במהפך פשטא, שהוא הפך הפשוט. ולמה לא נאמר "בית מושב בעיר חומה"? מפני שאז היינו מודקים שדין זה הוא רק בעיר שיש לה חומה עתה, אבל באמת הדין הוא שגם אם החומה נפלה יש לה דין של בעי עיר חומה, ולכן נאמר "עיר חומה" ולא "בעיר". ולכן הגיעה תבנות עיר חומה היא בטעם זקן קטן, כלומר אפילו אם נוקמה החומה רק זמן קטן, כיון שהייתה מקפת מימות יהושע בר-טן בשעת כבוש, אזי אף שנפלה אמר ר' של ר' דין עיר חומה. (מסכת ארכות)

ואכלתם יסון נישן (ס"ה)
לרמו על מלכת החזרה ושנן הלמוד, כמו שדרשנו חז"ל "אם שמוע תשמע, אם שמוע בקוין תשמע בחרש". ומכרש רש"י שמועו החזרה על היסון תתחכם להקין היטב את החוש, ואת ברמנת המושב בקשש שכלל שימשו את המיטת לאחור, כך גלגל מרחק החץ שיעור למרחק, וכן כל החזון על למודו יחזר יתחכם מכאן ואילך. אבל כבר אמרו חז"ל שקשה ללמוד דבר ישן מחדש, וזמן לזה השנים טרחה תבנות יסון, לחזות על המורח והקשי שיש בחזרה על למוד היסון. (תורה מסיף)

מדגש

רבנו אברהם אבן עזרא הפליג פעם בספינה בים, יחד עם חמשה עשר מתלמידיו. יחד עפם היו גם חמשה עשר ערלים. ביחד שלשים איש. והנה פרצה סערה גדולה בים והאניה חשבה להשבר. באין בריה החליט רבי החולב כי יש להשליך תפוחי חצי מנוסיע הספינה כדי להקל מעליה, וישלשע ואת אבן עזרא הציץ להפיל גורלת כי מי יטל אל הים ומי יתר בתים הצעתו היתה פו: להעמיד את שלשים הנוסעים בשורה אחת, ולספר מהראשון ועד התשיעי ואותו להטיל תפוח, ושוב חזר חלילה. הנוסעים המבבלים הסכימו להצעה. בלי לדעת כי היתה זו הברכה אונות של תהום הנודע, שכן הוא העמיד את תלמידיו שישא מחדת, והצליח למלט את כל חמשה עשר תלמידיו לחיים, ואילו חמשה עשר נעדרים הוטלו אל תים, לאחר שקלם יצאו במספר תשים למנו.

פיצ' עלה בידו של אבן עזרא הדבר?
ובכן הוא העמיד את האנשים בשיטת פו: תחלה העמיד אבן עזרא תלמידים, ואחר כך חמשה ערלים. אחר כך שני תלמידים ועל אחד, שלשה תלמידים ועל אחד, ושוב תלמיד אחד ושני ערלים, שני תלמידים ושלושה ערלים. תלמיד אחד ושני ערלים, ולבסוף שני תלמידים ועל אחד. בכל פעם שפסרו והגיעו עד התשיעי, היה זה אחד הערלים שבספינה והוא הוטל אל הספינה. כסרם היה ספק בידו להתנגד... ולבסוף התגלה כי ס'ו הנוסעים שהוטלו אל הים, היו כלם ערלים וכל תלמיד אבן עזרא נצלו...

יחזות יאיר: נספדו (חוט השני) (תשובה צו), עוסק בחשובים סבוכים ומביא גם נשעה נפלאה זו, וכתוב כי באמצעותו של אבן עזרא אפשר לחשב כל מיני מחשבות, גם אם היו כ"כ רשעים וס'ו נפולים, והקליט למשל י"י אנשים למשל.

ממכה

בשעור גמרא הגיעו הלומדים למסכת סנהדרין דף ק', וקראו את דברי הגמרא מדיבר בן סירא "עבדנו כקסן", וראו את דברי רש"י המקור: "מי שזקנו עבה - שוטף הוא". ונענה אחד הלומדים ואמר: "מכאן ראהו נוספת למאמר העולם שפסחם חזן שוטף הוא. שכן בלמים העוררים אומר התנן בתפלת 'הניני העני מפעש' שלפני מוסף: 'זקנו גמל'..."

אחד ממשפטי השער היה חזן שוטף. עבדנו כקסן, גמל, וישלשע את דברי התנאין הללו התעצב אל לבו, שמה יאמר עליו שהוא שוטף, וישלשע הכפל כאשר מצא פן גם בתפוזי זה, שמי שזקנו לא אדם חכם ובעל של חרף הוא, ומי שזקנו עבה הוא פתי שוטף. נטל האיש את הור הכולל שלפניו, והקליט לחור ולדלל את זקנו כדי להקטין תרפת הפשט מעליו. חפן בידו ואתה את זקנו וקרב את הור הכולל אל קווצות השער שבלטו מידו, אולם כאשר חש בידו פאש הנוערת מרר לסלקה מכאן, וכל זקנו נדדו... מכיח וקאבו, שלח הפתי את קלמסו, ורשם בצדו הגמרא, בסמוך לדבריו ש"י"י "מי שזקנו עבה טפח הוא": "בדוק וקנסה..."

למחרת, כאשר ראהו בני העיר בביתו, אפר פתח אחד: "יודעים אתם מאימתי החלי המגים בעולם? עוד מלפני המבול. והא ראה, שאתי שנקנס נח על המבול והמבול החל לדדת, התקלה בני חורו מסביב ונדרו לפני המבול..."